

Szereti felfedezni és újraéleszteni a tetszhalott értékeket

Természet és művészet kapcsolatról, animációk világáról, mongóliai hangulatokról és spiritualitásról, képzőművészet és szociális érzékenység közötti összefüggésekről beszélgettünk dr. Balázs Zoltán adjunktussal, vizuális művésszel, a Partiumi Keresztény Egyetem (PKE) Művészeti Tanszékének vezetőjével.

Sepsiszentgyörgyön született, s a város közelében található Zalán faluban nevelkedett kisgyermekként. Szeretett festeni, rajzolgatni már egészen kicsi gyermekkorában. Agyagot szedett ki a patakból, összegyúrogatta, s a formákat kisütötte a lerbén. Mindig megvolt ösztönösen a rajzoláshoz való kedve és készsége. Gimnazistaként matematika–zene szakra járt, csak ilyen volt az akkori művészeti iskolában. Kilencediktől már volt képzőművészeti képzés is.

„Érettségi után vártam picit az egyetemi felvétellel. Több dolgot kipróbáltam. A természetgyógyászat is kísérleteztem, de rájöttem, előbb minimum orvos kellene hogy legyek ahhoz, hogy ezt komolyan végezzem. Érdekes módon épp egy háromhónapos természetgyógyászati kurzus kapcsán találkoztam először Váraddal. Jó impressziót szereztem a városról. Lenyűgözött a városközpont, a ren-

geteg szecessziós épület egy helyen. Tizenkilenc éves voltam, amikor hívtak dolgozni a Balatonhoz az egyik nagybátyám. Volt ott neki egy vendéglője. Az volt az elképzelése, hogy dolgozzak neki üzletvezetőként, miközben járhatnék Pesten egyetemre. Nem tetszett az ottani hangulat. Eszeveszetten hazarohantam egy hónap után. Ekkor jöttem rá: nem kísérletezgetek tovább, biztos, hogy az én utam a képzőművészet. Nagy elánnal nekiálltam felkészülni. Próbálkoztam Kolozsváron is. Végül is Temesváron dizájn szakra jutottam be. Nem bántam meg. Olyan dolgokat tanultam meg ott, amiket másképp nem sajátíthattam volna el festészet vagy szobrászat szakon, ahová eredetileg készültem. Nagyon hasznos volt nekem, hogy a művészetet más oldalról, marketing, menedzsment, ergonómia meg más egyéb szempontok szerint is nézhettem. Még akkor is, ha nem lettem dizájnér – mesélte Balázs Zoltán.

A dizájn szakon 2004-ben diplomázott le. Ezután rögvest „átlovagolt” úgymond az animációra. Gyermekként az édesapjával sok rajzfilmet nézett meg a mozizásokkor. Egészen ifjúkora óta szenvedélyes filmklubos, filmnéző, filmszerető ember, vonzotta az animációkészítés is. Régebben is voltak animációs filmtervei. Persze akkoriban



A fény születése, 2022, Gokseong, Dél-Korea

nem léteztek még afféle modern digitális technikák, mint manapság, stúdiók sem voltak, ahová bekerülhetett volna. Animációs képzés sem létezett, akit érdekelt a dolog, autodidakta módon tanult. Először a 2002-es árkosi Filmtett-táborban találkozott, ismerkedett meg jobban az animációkészítéssel.

„Szeretek belefogni új dolgokba. Igazából nincsenek is kezdetek és végek. Voltaképpen az életben minden egy-egy folyamat és egy-egy átmenet. Hiszek ezekben a folyamatokban. Egyszerre van bennünk múlt és jelen.”

Szeretett volna Sepsiszentgyörgyön létrehozni egy animációs stúdiót. Temesvár után mégis Nagyvárad követtegette. Brigitta, a kedvese, aki azóta a hitvese lett, Váradon járt egyetemre. Zoltán is a Nagyvárad Egyetemen végezte el a mesterképzést. A PKE-n beindult a reklámgrafika szak. Balázs Zoltán a frissen indult szakon egy évig óraadó tanár volt, aztán főállásban ta-

nított. Szerette volna, ha itt is kibontakozik valamiféle animációs mozgalom, amelynek ötletével megkereste Ujvárossy Lászlót, a PKE művészeti szakának alapítóját, akkori vezetőjét. Úttörő jellege volt az egész képzésnek. 2006-ban megünnepezték az animáció világnapját. Filmklub alakult, rendszeresen voltak vetítések. Balázs Zoltán kezdeményezésére megalakult a Metrion Egyesület. Az alapító fiatalemberekben már akkor megfogalmazódott egy kultúrkokcsma létrehozásának gondolata, a művészet összekapcsolása a bulizással, kocsmázással. Később ebből az ötletből bontakozott ki az Alma Kávézó, majd a Moszkva Kávézó megvalósításának terve. 2007-ben az egykori Léderer-malomban nagyszerű Metrion Animációs Filmfesztivált tartottak filmvetítésekkel, koncerttel, kiállítással. Ugyancsak a Metrion mutatta be Váradon a debreceni MODEM-et. 2012-ben volt az utolsó Metrion-

fesztivál. „Helyi támogatást nem kaptunk, csupán a megyei tanácstól. Szerettük volna elérni, hogy a városnak fontos legyen ez a művészeti fesztivál, de ezt akkor nem tudtuk elérni” – fűzte hozzá Balázs Zoltán.

Vizuális kritikák és Fecskefészek projekt

A Metrion mellett 2004 óta sok minden más is adódott, többféle projekttel foglalatzkodott. Például sikerült elhozni Váradra is a Filmtettfesztet, a Busho Fesztivált, voltak Lengyel Filmnapok. „A Partium Mozi az egyik legszeretettebb projektem volt. Szalagról játszottuk le a filmeket. Törekedtünk arra, hogy népszerűsítsük a kortárs filmeket.”

Balázs Zoltán vallja: változnia kellene a képzőművészethez való hozzáál-



Ahogy fent, úgy lent. Búzamagszórás, tisztelgés a budapesti Hősök terén

lásnak. „A művész legyen szociálisan érzékeny. Lényegesnek tartom továbbá, hogy közelebb hozzuk az embereket a kortárs képzőművészethez.”

Ezt a célt szolgálja például a PKE művészeti tanszékének *Publicritic* pályázata: az alkotók plakátok által fogalmazzák meg vizuális társadalomkritikájukat. Az első *Publicritic* témája a vizuális szmog volt, a következőé pedig ugyancsak meglehetősen aktuális: pénz és művészet. A művészeti tanszék középiskolásoknak is szervez kreativitási versenyt különféle témakörökben: a fák lelkéről, a vízről stb.

A Fecskefészek projekt ugyancsak szívügye Balázs Zoltánnak. A projekt keretében több mindennel foglalkoznak, egyebek mellett faültetéssel, vályogkészítéssel. „Rájöttem, hogy bőven van dolgunk az Érmelléken. Néhány önkormányzattal közös programokat alakítottunk ki. Fontos, hogy megismerjük közvetlen környezetünket, hiszen van, ami nem kap kellő figyelmet. A föld él, abból fakad az élet. Tudatosítani kell valahogy az emberekben, hogy merjék megmutatni a szép vályogházakat, másfelől pedig jó dolog megtanulni vályogot vetni, vályogból építkezni. Borászokkal voltak közös találkozóink, érmelléki cégek logóit, plakátjait terveztük meg a reklámgrafika szakos hallgatóinkkal. A margittai fazekasprojekt szintűgy lényeges. Margittán évszázadokon át dívott a fazekasság. Aztán ez a mesterség kikopott az iparosítással. Inspirál, ha találok valami eltűnőben lévő dolgot, és annak fölfedezük az értékeit. Az Érmellék lópvidék volt, ám a lecsapolással bizonyos szempontból elvesztette karakterét. Emiatt gondolom úgy, hogy jó, ha helyükre kerülnek bizonyos



Szamaras íjászat

dolgok, ha újraélednek a tetszhalott értékek.”

Egyetlen fűszálon alapuló kultúra

Balázs Zoltán és Torkos Márk Erik tavaly szeptember 21–28. között részt vett a Global Nomadic Art Project Mongolia III. elnevezésű nemzetközi alkotótáborban. A PKE Művészeti Tanszékének inkubátorprogramja támogatja a volt diákokat. Szabó Réka, ugyancsak volt PKE-s növendék, azzal az ötlettel kereste meg a tanszékvezetőt, hogy hozzák létre az Erdélyi–Mongol Képzőművészeti Csereprogramot. E csereprogram keretében sikerült már több mindent megvalósítani. A nem-

zetközi Global Nomadic Art Project pedig természetművészettel foglalkozik, táboraikat mindig más-más országban szervezik meg. A projekt lényege: a tábor művészei a természetből inspirálódva alkotnak.

Tavalyelőtt koreai alkotótáborban vett részt Balázs Zoltán, tavaly ősszel pedig a már említett mongóliai út volt rá nagy hatással. Több ezer kilométert utaztak. Ulánbátorban kiállítás is volt, ám főleg efemer munkák jöttek létre. Nem avatkoztak be a természetbe, hanem afféle játék és párbeszéd alakult ki az alkotó és az adott környezet között. Alkotás lehet egy vulkanikus környezetben elhelyezett alma, egy ajtókeret, áldást jelentő, rontást elvivő széndarabok a vízen, imazászló juhok szőréből, egy fát körülvevő kődarabok, hiszen a köveknek és a fáknek is lelkük van, és ha eltörik egy kő, felszabadul belőle a lélek. Zoltán elkészítette a sötétség oszlopát fából. A fekete obeliszk azt jelképezi, hogy a sötétségben benne van a fény. A sötétség tulajdonképpen sűrített energia. A szamaras íjászat is az alkotás részévé vált: ahová becsapódott a nyíl, oda ültetett magot az alkotó. A magvetés, a magvak szétszórása, egy-egy marék búzamacskiosztása, illetve a kenyér mint áldás ugyancsak erős szimbólum Balázs Zoltán művészetében.

„Hatalmas hegyek és végtelennek tűnő horizontok láthatók Mongóliában. Picinek érzed magadat a pusztában. Az ottani emberek mindent megbecsülnek, tisztelik a természetet és az állatokat. Vallják: ha nincsenek állatok, mi sem vagyunk. Nem egyszerű a mindennapi egzisztencia megteremtése. A sztyeppéket látva az az érzésem volt, hogy náluk fűből van a



Egy, 2022, Khorgoo-hegy, Mongólia

legtöbb. Egyetlen kis fűszálon alapszik az egész kultúrájuk” – mesélte Zoltán.

Az ottaniak elmondása szerint a szovjet uralom nekik fejlődést, nem hanyatlást hozott. Érdekes az is, ahogy jelen van Mongóliában a régi és az új, a japán csúcstechnika és a nomád élet, a jurta mellett a modern dzsip, a nyugati világ megannyi hatása. Mindenütt, a sztyeppe közepén is van internet. A jurták belseje nagyon színes, sok motívummal díszített. A fővárosban egy napot töltöttek érkezéskor, aztán vándoroltak tovább mindenfelé. Balázs Zoltán elmondta: vegetáriánus lévén az ottani gasztronómia a sok húsétel miatt neki nem lett kedvence, furcsa élmény volt például a kecskeperzselés. Ám az ott lelt spiritualizmus fontos lett számára.

A természetművészetben az ember a táj része. Nem helyezi fölő magát. Az egyszerűség filozófiája szerint a keve-

sebb több, ha megvan benne a következetesség, az ismétlés szakralitása. A sok apró dolog összeadódik. Az univerzum is így épült. Jó, ha az alkotó átvisz egy-egy érzést az emberek tudatába, ha át tud adni a víz, a fák, a sziklák, völgyek, a sötétség és fény spiritualitásával kapcsolatos felismeréseket.

„Úgy éreztem: Mongóliába hazazérkeztem. Le lehetett lassulni. Utazó tudtam lenni, nem turista. Nincs miért sietni. Sokkal közelebb kerültem önmagamhoz, és részévé tudtam válni a természetnek.”

Balázs Zoltán egyszersmind vallja: „Akkor alkoss, ha mondandód van, amivel megmozgatsz valamit, amitől áramlik az energia. Az életben, mint már mondtam, minden egy folyamat. Hagyjuk, hogy érdekes tudjon lenni.”

Tóth Hajnal